

ERMENİSTAN'DA ADLARI DEĞİŞTİRİLEN BAZI TÜRK YERLEŞİM YERLERİ ÜZERİNE*

Y. Doç. Dr. Zeynelâbidin MAKAS

Toponomide ad değişikliğine gitme hadisesi yeni olmadığı gibi, sadece Ermenistan'a da münhasır değildir. Dünyanın birçok yerinde asırlardan beri öncelikle yöre halkının rızası dikkatle alınarak, çeşitli sebeplerle yer adlarında değişiklik yapılmaktadır. Bu cümleden takma adlar/ lakablar her devirde varlığını sürdürmüştür. Ancak şu da bir gerçektir ki, yer adlarındaki değişiklik, özellikle Türk dünyasında yoğunlaşmıştır. Söz konusu coğrafyada Anadolu dışında yaşayan Türkleri kimisi Çinleştireyim derken, kimisi Ruslaştırmak, bir kısmı Farlaştırmak, Araplaştırmak isterken, bir kısmı da Bulgar, Yunan veya bir başka milletin damgasını vurmağa, özetle Türk'ü türklüğünden uzaklaştırmaya çalışmış ve çalışmaktadır. Zaman zaman çeşitli yerlerden Kerkük' ten yükselen;

..... arabam
Yolda kaldı arabam;
Özüm Türk, dilim Türkçe
Nece deyem Arabam?!..

gibi, sesler de yükselmiştir. Ancak her türlü baskıya rağmen insanlar milliyetlerini yitirmeyince, bu sefer toponomide değişikliğe gitme yolu seçilmiştir. Bunları burada teker teker zikr etmek ziyâde olur. Gerçi toponomi meselesine de daha önce çeşitli yazılarımızda değinmiştik.(1) Konunun yeniden ele alınması, ihtiyaç ve imkândan kaynaklandı. İhtiyaç, dünyada ve özellikle bölgemizde meydana gelen değişiklikler; imkânı ise Ermeni neşriyatından temin ettik. Ayastan/ Hayistan neşriyatı tarafından 1971 de Revan' da yayınlanan 17

*. Yazıda 1971 listesi esas alınmıştır.

1/ a. Makas, Zeynelâbidin. " Toprağın Dili Olsaydı", Novruz, no: 21(24), 2 Mayıs 1991 Bakû

1/ b. " " Garabağ' da Talan Var", Tarih, no:17, 18 Mayıs 1991 Bakû

1/ c. " " Şahsiyet Arayışı", Tarih, no:19, 15 Haziran 1991 Bakû

1/ ç. " " Tarihî Azeri- Ermeni Münâsebetlerine Dair", Azerbaycan Müellimi, no: 55 (7093), 26 Temmuz 1991 Bakû

1/ e. Azerbaycanın Tarihî ve Kültürel Coğrafyası, Ankara 1990

sayfalık listeye (2) Ermenistan'da 1924' den 1971' e kadar adları değiştirilen 505 yerleşim alanı dahil edilmiştir. Bu listede Türkçe yer adlarının, dolayısıyla Türklerin yaşadıkları yerleşim yerlerinin sayısı ise 379' dur. Adları değiştirilen bu yerlerin eski ve yeni adlarıyla birlikte bağlı bulunduğu il veya ilçeyi, Ermenistan parlamentosundaki karar tarihini gösterir cetveli ilgililerin dikkatine sunmağa çalışırken, bir de Ermenistan haritası hazırlayıp ilâve ettik ki, birçok meselede olduğu gibi bu konuda da hakkımızda kuşkusu olan " Batılı medenî dostlarımız!" kimin "barbar" olduğu meselesini tarafsız düşünüp, yeniden ele alsınlar. Adı değiştirilen on beş kadar sovhozu ise liste dışı tuttuk.

EskiAdı	Yeni Adı	Bağlı olduğu il veya İlçe	Karar Tarihi
Abdallar	Atsavan	Abovyan	4.4.1946
Abdalağalı	Varaşen	Kartunu	3.1. 1935
Abilkent(Bulaklı)	Kalinina	Masis	
Acısu	Açacur	İcevan	
Adamhan	Vardadzor	Martuni	3.7.1968
Adyaman	Getaşen	Martuni	7.12.1945
Adyaman	Garnovit	Talin	12.11. 1946
Ağbaş	Arevşat	Artaşat	20.8. 1945
Ağbaş	Abovyan	Artaşat	1. 12. 1949
Ağbulak	Pusaşpyur	Spitak	26. 4. 1946
Ağcaarh	Arevik	Oktemberyan	4. 4. 2946
Ağcakate	Bazmaberd	Talin	12. 11. 1946
Ağcakışlak	Getazat	Artaşak	25. 5. 1967
Ağkend	Aşotavan	Sisyan	17. 4. 1948
Ağkend	Agndjadzor	Yehegnadzor	3. 7. 1968
Ağkilse	Azat	Vardenis	3. 1. 1935
Ağkilse	Kraşen	Ahuryan	7. 12. 1945
Ağzibir	Lçap	Kamo	7. 12. 1945
Ahta	Razdan*	-----	30. 6. 1945
Ahtahana	Coratsan	Kafan	1. 6. 1940
Ahund	Bzovan	Aştarak	
Akdağ	Agdan	İncevan	25. 5. 1967
Akhamzalı	Marmaraşen	Masis	25.5.1967
Alaçık	Alaçuh	Dilican	
Alagöz	Aragats	Talin	31. 7. 1950
Alakilse	Baytar	Amasiya	
Alaverdi	Tumanyan	-----	19.9.1969
Alçalı	Artsvanist	Martuni	27.9. 1968
Almalı	Hndzorut	Ezizbeyov	12. 11.1946

2. Administrativno- Territorilnoye Delenie. Na 1-oe Maya 1971 Goda. İzdanye Çetvertoe (1 Mayıs 1971 Tarihine Kadar Değiştirilen İdari Bölümün Dörtbiri) Yerevan 1971

Aralık	Yerzgovors	Ahuryan	7. 12.1945
Arazdüzü	Yerask	Sisyan	3. 7. 1968
Arihveli	Lernut	Ahuryan	21. 10. 1967
Armutlu	Tufaşen	Artik	3. 1. 1935
Armutlu	Tandzut	Oktemberyan	4. 4. 1946
Arpa	Areni	Yenednadzor	10.9.1946
Arpaçay	Ahuryan	-----	31. 7. 1950
Arzakend	Arzakan	Razdan	
Astazor	Şvanidzo	Megri	22. 4. 1935
Avdibey	Tshkaber	Spikat	4. 5. 1939
Ayar	Agarankadzor	Yedegnadzor	10. 9.1946
Aydarbek	Sverdlov	Stepanavan	1. 6. 1940
Ayyaslı	Aygestan	Artaşat	3.1. 1935
Aynalı	Tsahkunk	Eçmiadzin	4.4.1946
Aynalı	Lenugi	Eçmiadzin	4.4. 1946
Aynalı	Davdaşen	Talin	19.4. 1950
Aynezir	Ahavadzor	Yehednadzor	10.9. 1946
Ayırım	Pthavan	Noemberyan	
Babakişi	Ahavnadzor	Razdan	15.7.1948
Babakişi	Bujakan	Aparan	
Babürlü	Vartsraşen	Ani	5.2.1947
Bacoğlu	Aykavan	Ahuryan	7.12.1945
Bahçalar	Bağaran	Oktemberyan	3.7. 1968
Balakend	Doveh	Noemberyan	
Barana	Noemberyan*	-----	4.1.1938
Basarkeçer	Vardenis	-----	11.6.1969
Başıyok	Akyuk	Abovyan	4.4 1946
Başıyok	Saraljuc	Artik	31.5.1946
Başkend	Geharkunik	Kamo	4.4.1946
Başkend	Vernaşen	Yedegnadzor	10.9.1946
Bayındır	Vagatur	Korus	7. 5. 1969
Bazarcık	Aran	Aparan	15.7. 1946
Bedel	Yehernut	Oktemberyan	4.4.1946
Bezirhana	Citankov	Ani	
Biralı	Landjar	Ararat	3.3.1968
Bitlice	Bartsraşen	Artaşat	20.8.1945
Boğazkesen	Corakal	Ani	3.1.1935
Bozdoğan	Sarakal	Ani	3.1.1935
Bozyokuş	Musaelyan	Gukasyan	12.11.1946
Böyük Vedi	Vedi	Ararat	4.4.1946
Buğdaşen	Bagravan	Ani	3.2.1947
Cabecalı	Craovit	Masis	27.2.1960
Camışlı	Alagyaz	Aparan	4.1.1938
Canahmed			
(Sultanelikışlak)	Gyuneşli	Vardenis	3.7.1969
Ceferabad	Argavand	Masis	4.4.1946
Ceferabad	Getaşen	Oktemberyan	4.4.1946
Celâloğlu	Stepenavan*	-----	

Celeb	Cradzor	Amasiya	26.4.1946
Cengi	Vardablur	Aparan	19.4.1950
Cennetli	Lanczat	Artaşat	21.10.1967
Circir	Varser	Sevan	26.4.1946
Cızıklar	Tsohamarg	Gukasyan	12.11.1946
Çanakçı	Sovetaşen	Ararat	10.9.1948
Çatırçıran	Getaşen	Abovyan	3.1.1935
Çatırçıran	Nor Geni	Aştarak	10.2.1962
Çıraklı	Crarat	Ahuryan	7.12.1945
Çırpılı	Crapi	Ani	3.2.1947
Çifteli	Zuygahpur	Gukasyan	12.11.1946
Çilohan	Beniamin	Ahuryan	7.12.1946
Çorlu	Lernagyuk	Gukasyan	12.11.1946
Çubukçu	Vardanaşen	Oktemberyan	4.4.1946
Çubuklu	Tsovagyuk	Sevan	3.1.1935
Dağarlı	Getk	Ahuryan	7.12.1945
Danagirmez	Nigavan	Aparan	15.7.1940
Daragey	Saragyuh	Gukasyan	12.11.1946
Darğalı	Aygezard	Artaşat	30.12.1957
Daşgala	Karaberd	Ani	3.2.1947
Daşlı	Daştakar	Ararat	3.7.1968
Daymadaklı	Şrvenants	Kalan	
Dedekışlak	Ahundov	Razdan	5.4.1939
Dedeli	Yehnik	Talin	12.11.1946
Deligardaş	Saruhan	Kamo	
Delikdaş	Stakkar	Martuni	
Delikli	Zovaşen	Abovyan	21.6.1948
Derbend	Karmrakar	Ahuryan	26.4.1946
Dereçiçek	Stahkadzor	Razdan	
Derekend	Coragyuh	Gukasyan	
Develi	Araratx	-----	3.1.1935
Direkler	Tsarnut	Ahuryan	26.4.1946
Dokguz	Kanaçul	Artaşat	29.8.1945
Dullar	Dalar	Artaşat	3.1.1935
Duzharab	Artaşen	Gukasyan	12.11.1946
Duzkend	Baroj	Talin	3.1.1935
Duzkend	Ahuryanx	-----	7.12.1945
Efendi	Noraşen	Sevan	4.1.1938
Efendi	Karacor	Spitak	26.4.1946
Eler	Abovyanx	-----	10.12.1961
Elibeyli	Atarbekyan	Eçmeidzin	4.4.1946
Eligirik	Asthadzor	Martuni	3.1.1935
Eligulu	Azataşen	Gorus	1.6.1940
Elihan	Getik	Gukasyan	3.1.1935
Elikoçak	Kuçak	Aparan	3.1.1935
Elii	Salvard	Sisyan	3.1.1955
Elleroyuğu	Ellar	Amasiya	
Emirhan	Saratak	Artik	1.6.1940

Emirli	Gtucur	Aparan	19.4.1950
Erdepin	Yehegis	Yehegnadzor	10.9.1940
Eskipara	Voskepar	Noemberyan	
Evciler	Arazap	Oktemberyan	10.4.1947
Gaçağan	Lernavan	Spitak	26.4.1946
Gadirli	Landskanist	Ararat	3.7.1968
Garabağlar	Çimankend	Ararat	
Garaboya	Hnkoyan	Spitak	26.4.1946
Garabulak	Yercatap	Aparan	15.7.1946
Garadaş	Segkar	Icevan	
Gargar	Puşkino	Stepanavan	11.2.1937
Gasımlı	Getapi	Artik	1.6.1940
Gaşga	Vardaşat	Ararat	10.9.1948
Girahyer	Sizavet	Gukasyan	12.11.1946
Gızılgoç	Gukasyanx	-----	4.1.1938
Goçurılı	Mrgaşat	Oktemberyan	4.4.1946
Golgat	Gehanist	Artik	15.7.1948
Goradiz	Oradis	Ezizbeyov	3.7.1968
Goran	Gogaran	Spitak	26.4.1946
Goşaveng	Aykadzor	Ani	14.9.1950
Gödekbulak	Garçahpur	Vardenis	12.8.1946
Gödekli	Mrgavan	Artaşat	20.8.1045
Göl	Liçk	Martuni	
Göykilse	Kaputan	Abovyan	3.1.1935
Göykümbet	Gehanist	Masis	1.12.1949
Göyyokuş	Saralanc	Spitak	26.4.1946
Gözeldere	Vardenik	Martuni	7.12.1945
Gözeldere	Gehadir	Artik	31.5.1946
Gözeldere	Gehadzor	Artik	15.7.1946
Gurdcelil	Gehapuş	Kfan	29.6.1949
Gözlü	Akunk	Talin	12.11.1946
Gülablı	Corazluk	Aparan	15.7.1946
Gülablı	Aygedzor	Şamsaddin	4.5.1939
Gülderiş	Vosketas	Talin	3.1.1935
Güleli	Karmir Gyuk	Kamo	1.6.1946
Güllüce	Spandaryan	Artik	31.5.1946
Güllüce	Vardenis	Aparan	15.7.1946
Güllüce	Saraart	Spitak	19.4.1950
Gümrü	Leninakanx	-----	27.1.1924
Hacıgara	Aygeşat	Eçmiedzın	3.1.1935
Hacıgara	Lernapat	Gukar	26.9.1957
Hacı Halil	Tsahkaovit	Aparan	15.7.1946
Hacılar	Mrgastan	Eçmiadzın	3.1.1935
Hacı Muhan	Muhan	Kamo	
Hacı Nazar	Kamo	Ahuryan	3.1.1935
Haçadur	Tsahkaşat	Tumanyan	3.1.1935
Haçakilse	Nagapetavan	Artik	30.1.1961

Haçapapak	Zahmat	Masis	3.1.1935
Hamamlı	Spitakx	-----	26.9.1949
Hancuğaz	Gezaldara	Gukar	1.6.1940
Hasankent	Şatin	Yehegnadzor	3.1.1935
Herbekli	Yervandaşat	Oktemberyan	25.5.1967
Hozikend	Kuzikend	Amasiya	
Hüseynguluuağalı	Harimanlu	Vardenis	
İlançalan	Artaşavan	Aştarak	
İlanlı	Çaybasar	Amasiya	26.4.1946
İlhiabı	Aygabast	Ahuryan	26.4.1946
İmamşalı	Mhçyan	Artaşat	3.1.1935
İnatlı	Antarut	Aştarak	1.12.1949
İndican	Gandzak	Yehegnadzor	10.9.1946
İpekli(Oylak)	Masis	Masis	4.4.1946
İtğiran	Gulistan	Ezizbekov	3.1.1935
İydeli	Pşatavan	Oktemberyan	10.4.1947
Kaftarlı	Panik	Artik	
Kalalı	Noraber	Ani	3.2.1947
Kalakark	Şenavan	Oktemberyan	4.4.1946
Kalara	Gukasavan	Masis	1.12.1949
Kaltakçı	Artagyuk	Spitak	26.4.1946
Kamerli	Artaşatx	-----	4.9.1945
Kamerli	Mestamor	Eçmiadzin	15.7.1946
Karışkut	Yeheknut	Gukar	3.1.1935
Kanlı	Karışlu	Vardenis	12.8.1946
Kanlıca	Marmaşen	Ahuryan	26.4.1946
Kanlıca	Vagramaberd	Ahuryan	26.4.1946
Kapılı	Gusanagyuk	Ani	3.2.1947
Karadağlı	Mrgavet	Artaşat	20.8.1945
Karacören	Aragyuh	Aştarak	4.4.1946
Karaçanta	Azizbekov	Amasiya	4.5.1939
Karahamzalı(Tamamlı)	Burastan	Artaşat	
Karakale	Sevaberd	Abovyan	21.6.1948
Karakilse	Ahurik	Ahuryan	3.1.1935
Karakilse	Kirovakanx	-----	3.1.1935
Karakilse	Sisyan	-----	2. 3. 1940
Karakilse	Artavan	Aparan	19.4.1950
Karakoymaz	Sasunaşen	Talin	12.11.1946
Karakoyun	Azizlu	Vardenis	3.1.1935
Karamemmed	Megraşat	Amasiya	26.4.1946
Karakula	Getap	Talin	12.11.1946
Karal	Katnacur	Spitak	26.4.1946
Karanamaz	Yeniye	Amasiya	3.1.1935
Karanlık	Martunix	-----	
Karanlık	Lusagyuk	Aparan	10.9.1948
Karanlıkdere	Lusadzor	İcevan	2.1.1935
Kargapazar	Aykaşen	Eçmiadzin	25.5. 1967
Karhun	Crarat	Eçmiadzin	4.4.1946

Karhun	Araks	Eçmiadzin	15.7.1946
Kazancı	Megraşen	Artik	31.5.1946
Kervansaray	İcevanx	-----	
Kerimark	Sovetakan	Oktemberyan	3.1.1935
Kerimkend	Tsahkaşen	Kamo	2.3.1940
Kepenek	Musaelyan	Ahuryan	3.1.1935
Kepenek	Ovit	Ahuryan	7.12.1935
Kerkibaş	Şafak	Vardenis	25.5.1967
Kerpiçli	Gehadir	Abovyan	3.1.1935
Kesikbaş	Lernakert	Martuni	7.12.1945
Keşişkend	Yehegnadzorx	-----	3.1.1935
Keşişkend	Geharot	Spitak	3.1.1935
Kıraç	Crapi	Ani	3.2.1947
Kırkbulak	Akunk	Vardenis	3.1.1935
Kırmızı	Karmraşen	Talin	12.11.1946
Kıpçak	Ariç	Artik	31.5.1946
Kızılkilise	Kızılbaş	Kalin	3.1.1935
Kızılören	Şenavan	Spitak	26.4.1946
Kızılteymur	Voskevaz	Aştarak	3.1.1935
Kızılvenk	Çiçakli	Vardenis	27.4.1940
Kirdikend	Lernadzor	Kafan	
Kirdivan	Yenokavan	İcevan	3.1.1935
Kolagiren	Antaranug	Gugar	10.9.1948
Kolakıran	Tsovınar	Martinu	3.1.1935
Konakkıran	Şirak	Ahuryan	2.3.194
Koru	Çoraşen	Korus	19.4.1950
Kôtanlı	Karmraşen	Azizbekov	
Koturbulak	Katnaşpur	Stepenavan	3.1.1935
Koytur	Getap	Yehednadzor	3.1.1935
Köprülü	Arşalyis	Eçmiadzin	3.1.1935
Kösememmed	Batikyan	Kamo	
Kurduklı	Armavir	Oktemberyan	3.1.1935
Kuru Aras	Yerashalu	Oktemberyan	19.4.1950
Kurumsulu	Dostlu	Noemberyan	
Kutaşen	Kirants	İcevan	25.5.1967
Kurtkulak	Balaraberd	Yedegnadzor	10.9.1946
Kutnukışlak	Ovtaşen	Artik	15.7.1948
Kuzugüden	Aygeşat	Oktemberyan	19.4.1950
Küylüser	Bambakavan	Artaşat	20.8.1945
Küylüser	Dimitrov	Artaşat	1.12.1949
Küzecik	Lancahpur	Kamo	19.4.1950
Lalakend	Laligyuk	İcevan	
Lambalı	Đobtaşen	Noemberyan	18.6.1960
Meçidli	Nor Kyank	Artik	1.6.1940
Mahmutlu	Çaykend	Kafan	1.6.2940
Mahmutcuk	Paytaşen	Artik	2.3.2940
Mastara	Dalarik	Talin	21.6.1965
Mayda	Lernarot	Aştarak	1.12.1949

Melikler	Spandaran	Sisyan	4.5.1939
Mesimli	Aygepat	Artaşat	1.12.1949
Mehriban	Katnahpur	Talin	19.4.1950
Melikkend	Melikyuk	Aparan	15.7.1946
Melikyok	Tsakkavan	İcevan	2.3.1940
Mezre	Bartsravan	Sisyan	10.9.1946
Mihrablı	Vardaşen	Artaşat	20.8.1945
Mishana	Ankavan	Razdan	1.12.1949
Molla Bayazıt	Bambakaşat	Oktemberyan	3.1.1935
Molla Dursun	Şaumyan	Eğmiadzin	
Molla Eyublu	Evlü	Kalin	
Molla Gökçe	Moralik	Ani	3.1.1935
Muğamlı	Mugan	Artaşat	20.6.1945
Muğancık	Aygedzor	Korus	19.4.1950
Muncuklu	Ktilkar	Spitak	15.7.1946
Murad Tepe	Konakervan	Abovyan	15.8.1964
Musahan (Molla Musa)	Musa Voskeyask	Ahuryan	15.8.1964
Musluklu	Lancik	Ani	3.2.1947
Ocakkuflu	Areni	Ahuryan	26.4.1946
Oğruca	Karanman	Vardenis	
Ortakent	Gladzor	Yehagnadzor	10.9.1946
Ortakilse	Maisyan	Ahuryan	26.4.1950
Ovandere	Ovpandzor	Stepanavan	19.4.1950
Ördekli	Lçeşen	Sevan	26.4.1946
Paşakend	Marmarik	Razdan	3.1.1935
Paşah	Zarital	Azizbeyov	8.7.1957
Pirmelek	Areg	Talin	3.1.1935
Pirmezre	Katnarat	Kafan	29.6.1949
Pirtiken	Corakyuk	Talin	2.3.1940
Pirtiken	Tsahkasar	Talin	2.3.1940
Polad Ayrım	Polad	İcevan	
Puşgak	Aygedzor	Megri	
Reyhanlı	Aygavan	Ararat	4.4.1946
Saçiyok	Debet	Gukar	3.1.1935
Saçlı	Noraşen	Aparan	15.4.1946
Sadibeyli	Çhalov	Tumanyan	22.2.1939
Samurlu	Sarapat	Gukasyan	12.11.1946
Saratı	Haştarak	İcevan	
Sarıbaş	Aykasar	Artik	15.7.1948
Sarmısaklı	Karaberd	Gukar	4.4.1949
Saybalı	Sarnakunk	Sisyan	10.9.1946
Semaderviş	Çknak	Aparan	1.6.1940
Serdarabad	Oktember	Oktemberyan	3.1.1935
Serdarabad	Oktemberyanx	-----	12.3.1935
Sıçanlı	Avtona	Talin	3.1.1935
Sultanabad	Şurabad	Amasiya	
Sultanbey	Bartsruni	Azizbeyov	3.1.1935
Susuz	Tsamakasar	Talin	12.11.1946

Şaab	Mayakovskiy	Abovyan	11.4.1940
Şağalı	Vaagni	Gukar	10.4.1947
Şağaplı	Şağap	Ararat	3.7.1968
Şahadlı	Şgarşik	Talin	3.1.1935
Şahriz	Gegamavan	Sevan	26.4.1946
Şehriyar	Nalbandyan	Oktemberyan	19.4.1950
Şehriyar	Nor Artages	Oktemberyan	3.7.1968
Şenotag	Lernaşen	Sisyan	2.3.1940
Şihlar	Lusarat	Ararat	26.12.1968
Şihlar	Kizilşafak	Sisyan	2.3.1940
Şirabad	Parakar	Eçmiadzin	
Şirekale	Vardenut	Aparan	15.7.1946
Şirvancık	Lernakert	Artik	15.7.1948
Şiştepe	Sepasar	Gukasyan	12.11.1946
Şorlu			
(Şöllö)Demirci	Şorlu	Masis	
Şorlu			
(Şöllü)Demirci	Demurçi	Masis	3.1.1935
Şorlu(Şöllü)	Mehmandar	Masis	3.1.1935
Mihmandar			
Talıboğlu	Lusakert	Artik	15.7.1948
Tavşankışlak	Şirakavan	Ani	19.4.1950
Tayadibi	Aykavan	Oktemberyan	4.4.1946
Tayçarık	Megradzor	Razdan	31.5.1946
Terekli	Tsahkaşen	Aparan	19.4.1950
Tezekend	Tavşut	Gukasyan	21.10.1967
Tezeköy	Nor Gyuk	Abovyan	4.4.1946
Tezeköy	Tasik	Sisyan	3.7.1968
Tezeköy	Ayıtıp	Masis	10.9.1970
Tohanşalı	Masis	Artaşat	20.8.1945
Toparlı	Atsik	Ahuryan	7.12.1945
Tomaştaş	Vardakar	Artik	31.5.1946
Toprakale	Hyaberd	Artaşat	1.12.1949
Tovuzkale	Berd	Şamsaddin	
Tulnebi	Saralanc	Aştarak	4.4.1946
Tutiya	Saranist	Abovyan	21.6.1948
Türkmenli	Apaga	Eçmiadzin	3.1.1935
Türkmenli	Lusagyuk	Eçmiadzin	3.1.1935
Uğurbeyli	Berkanuş	Artaşat	20.8.1945
Uluhanlı	Masis*	-----	31.7.1950
Urut	Varatan	Sisyan	3.7.1950
Uzunlar	Odzun	Tumanyan	30.9.1967
Uzunoba	Agravand	Oktemberyan	10.4.1947
Uzuntala	Aygeovit	İcevan	25.5.1967
Uzuntala	Vayan	İcevan	25.5.1967
Varmazyar	Arevaştat	Eçmiadzin	4.4.1946
Vedi	Ararat	-----	15.5.1968
Veliağalı	Coragyuh	Martuni	

Veliyoh	Tsahkavan	Şamseddin	5.4.1939
Yagublar	Megrut	Gukar	1.4.1946
Yamancalı	Dehtsut	Artaşat	25.5.1967
Yarpızlı	Lçavan	Vardenis	25.5.1967
Yasavul	Ovuni	Ahuryan	7.12.1945
Yaycı	Garjis	Korus	3.7.1968
Yegenler	Arevşat	Artik	15.7.1948
Yeni Bayazıt (Kever)	Kamo*	-----	13.7.1959
Yenikend	Goravan	Avaran	3.7.1968
Yeniköy	Harkov	Ani	
Yeşil	Kakavadzor	Talin	12.11.1946
Yelkovan	Kotayik	Abovyan	31.7.1965
Yuva	Şaumyan	Artaşat	19.4.1950
Zağalı	Tsovak	Vardenis	12.8.1946
Zerzibil	Zarkend	Vardenis	
Zod	Agehuş	Vardenis	
Zolahaç	Zolakar	Martuni	3.1.1935
Zorba	Sorik	Talin	3.1.1935
Zöhrablı	Mrganuş	Artaşat	20.8.1945

Listede bazı hususlar dikkatimizi çekti. Meselâ Leninakan, Kirovakan gibi şehirlerin adlarının değiştirilmesinde Rusların dahili olduğu kanaatindeyiz. Çünkü Lenin ve Kirov Ermeni değildir. Fakat özellikle Gorbaçov' la birlikte Sovyetler Birliği' nde meydana gelen değişikliklere paralel olarak, Ermeniler de bu gibi yerlerin adını millileştirmeye başlamışlardır. Nitekim yeni haritalarda Leninakan yerine Ahuryan, Kirovakan yerine de Megrut yazılmaktadır. Bir diğer husus ise, bu listenin dörtebir olması. Diğer yandan, Ermeniler, Stepan Şaumyan gibi siyaset adamlarıyla modern Ermeni edebiyatının kurucusu olarak kabul ettikleri Haçatur Abovyan gibi yazarların adlarını birden fazla yere vermişlerdir. Aynı durum, Ararat için de söz konusudur. Ararat, Ağrı Dağı'na daha ziyâde Ermenilerin verdikleri addır. Ermenistan'da -tâbiri câizse- koynaktan futbol takımına varıncaya kadar hangi taş kaldırılrsa, altından bu ad çıkmaktadır. Sebebi ise, Ermenilerin Ağrı Dağı ve havalisi üzerinde hak iddiâ etmeleri. Sadece bu kadarıyla kalsalar... "Ağrı' dan İstanbul' u görebiliriz" diyorlar. Heriflerdeki iştaha bakınız!.. Diğer taraftan Hz. Nuh' un gemisinin Ağrı Dağı' na takılıp kaldığı, ilmî açıdan kesinlik kazanmış durumdadır. Bilindiği gibi yeryüzü su ile kaplandığı zaman Hz. Nuh bir süre gemisiyle birlikte suyun üzerinde dolaşmıştır. Gemi, kazıklanmasına bir karaya oturduktan sonra suyun çekilmesi beklen-

miş ve daha sonra gemidekiler karaya ayak basarak, bugünkü medeniyetin temelini Ağrı Dağı ve havalisinde atmışlardır. Gütün anlamını ifâde etmek maksadıyla kuru yiyeceklerden hazırlanan ilk aşure de kutlamalar esnasında orada bulunan insanlara yine ilk defa burada sunulmuştur. Bu cümleden, Ermeniler, yunanlılara nisbet edercesine, uygarlığın kurucusu biz, beşiği ise Ermenistan, yani Hz. Nuh' un gemisinin karaya oturduğu yerdir, demektedirler. Hatta hem bu iddialarını, hem de Ağrı Dağı ve civarının kendilerine ait olduğu iddialarını bazı belgelerle resmîleştirmek için, 1970' de bir İngiliz Yahudisi olan Deyvid Marşal'a Merkoyan Vakfı' ndan on bin dolar vererek, İngilizce Medeniyetin Beşiği Ermenistan adlı kitabın neşrini sağladılar. Çünkü Marşal, kitabında Tevrat' daki bilgilerin ışığı altında Nuh tufanı konusunu işlemiştir. Meselenin nâzıklığını hesaba katarak, bu vesîle ile bir hususu özellikle belirmeği de bir borç bilmekteyiz. Tevrat' ta 2. ayın 27' sine tekâbül eden bu gün, yani Nuh'un gemiden çıkıp aşûre ile kutladığı kamerî günün, Milâdi 10 ila 20 Kasım arasındaki günlerden birine tekâbül ettiği Tel-Aviv Üniversitesi tarafından da doğrulanmıştır. Beri taraftan Iğdır'ın düşman işgâlinde kurtuluşu da bir süre 12 Kasım olup, sonradan 14 Kasım' a alınmıştır. Aslında Iğdır belediyesinin bunu, kurtuluş haftasında "aşure şenliği, ilk aşure bayramı" veya daha başka bir ad altında kutlanması, hatta bu haftaya devletin ilgili organlarının da desteğini alarak uluslararası bir hüviyet kazandırması gerekir kanaatindeyiz.

Listede dikkatimizi çeken bir başka hususu ise 1935 ve 1946 tarihleri. Stalin dönemine tekâbül eden bu tarihlerde alınan kararlarla adları değiştirilen yerler yekûn tutmaktadır. Yine tarihten bilindiği kadarıyla, söz konusu dönemde Ermenistan' da yaşayan Türkler, toplu göçe tabi tutulmuşlardır. Bunlardan bir kısmı Azerbaycan'a yerleşirken, çoğusu da arada kayıplara karışmış veya Sibir'ya başta olmak üzere ülkenin ücrâ köşelerine sürülmüştür. Daha şanssız olanlar ise, ölümü daha erken tatmış. Özetlemek gerekirse, Türkler önce göçe zorlanıyor, onlardan boşaltılan yerlere süratle Ermeniler yerleştiriliyor veya yerleşiyor, sonra da yerin adı değiştiriliyor. Görüldüğü gibi gayet kanunî (!) bir işlem; uluslararası hukuka aykırı bir yanı yok. Şu hususu da belirtelim ki, bu ad değiştirme işi 1971' de bitmedi; devam ediyor. Son olarak 1988' de Ermenistan' dan sürülen iki yüz bine yakın Türk'ten boşalan yerlerin çoğunun adı da değiştirilmiştir. Netice itibarıyla, Ermenistan' da bu ad değiştirme gele-

NOT: x işaretli il ve ilçeleri gösterir.

neği devam etmektedir. Fakat, herhalde bir hususi unutulmaktadır. Toplumun hafızası. Yani herhangi bir yerleşim yerinin giriş ve çıkışındaki levhada yazılanları değiştirip, yöre sakinlerini oradan uzaklaştırmakla iş bitmiyor. Şayet bütün problemler bununla çözümlenmiş olsaydı, herkesin sabahleyin uyandığında veya sık sık adını, uzun süren bir sefer dönüşü de ikâmetgâh adresini unutmaması gerekirdi. Halbuki durum, düşünüldenden hayli farklıdır. Fertte bulunan hafıza, aslında millete aittir ve yüz yılların ötesinden gelmektedir; millet var olduğu sürece de devam edecektir.

Dünya milletlerinin aralarındaki buzları eritip, birbirleriyle sıcak ve dostâne ilişkilere girmeğe çalıştığı bir sırada bu gibi ucuz, sathî ve modası geçmiş taktiklerle-biraz da başkalarının kıskırtmasıyla arada soğukluk yaratmanın, bizden çok Ermenilerin lehine olacağını artık kendilerinin de anlaması gerekir. Yoksa, bir yandan Anadolu ve Azerbaycan üzerindeki toprak talebinizi her fırsatta hayata geçirmeğe çalışacak, Karabağ, Goramboy, Kazak, Taoöuz, Ağdam, Kelbecer, Nahçıvan, Laçın, vs. gibi yerlerde savunmasız Türklerin evlerini yakıp kendilerini de katledeceksiniz, diğer yandan da Ruslardan bağımsızlık isteyip, dünyaya açılmak için de Türkiye ile aranızdaki Alican köprüsü üzerinden bir ticaret kapısının açılması talebiyle sık sık Ankara'ya heyetler göndereceksiniz. Bunların bir arada yürüyemeceğini siz de biliyorsunuz. Buna rağmen kendinizce-sözde bizim lehimize-câzip bir ekonomik tablo çizip, bizi de buna inandıрмаğa çalışıyorsunuz. Türk diplomasisi, "hayâlî" ekonomik meselelerle millî meseleleri birbirinden ayıracak olgunluğa erişmiştir; istekleriniz değerlendirilirken bu liste de dikkate alınacaktır. Sizden yukarıda adları zikr edilene ata yurtlarından başka alacağımız yoktur. Her fırsatta övündüğünüz kanyanız kendinize kalsın.